

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับขอบเขตของการบังคับใช้ข้อยกเว้นความผิดฐานทารุณกรรมสัตว์ : ศึกษาเฉพาะกรณีกระบวนการเลี้ยงสัตว์ที่ใช้เป็นอาหาร¹

เพชรดา ไชยณีย์²

จากการศึกษาเกี่ยวกับขอบเขตของการบังคับใช้ข้อยกเว้นความผิดฐานทารุณกรรมสัตว์ โดย
ทำการศึกษาเฉพาะกรณีกระบวนการเลี้ยงสัตว์ที่ใช้เป็นอาหาร ตามพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรม
และจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงประวัติความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎี
รวมถึงความเป็นมาของสัตว์และการทารุณกรรมสัตว์ หลักเกณฑ์ในการป้องกันการทารุณกรรมสัตว์ และ
การจัดสวัสดิภาพให้แก่สัตว์ เนื่องด้วยมนุษย์และสัตว์นั้นมีความสัมพันธ์กันมาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ โดย
มนุษย์ได้นำสัตว์มาใช้เพื่อผลประโยชน์ของมนุษย์ในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการนำมาใช้เพื่อการบริโภค
การใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม การนำสัตว์มาใช้แรงงาน การนำสัตว์มาเลี้ยงเพื่อความเพลิดเพลิน หรือการค้าขายเชิง
พาณิชย์ ทำให้เกิดแนวคิดมุมมองความเชื่อเกี่ยวกับสัตว์ขึ้นในสังคม โดยแนวความคิดเกี่ยวกับสถานะของ
สัตว์ได้เปลี่ยนแปลงและพัฒนาอยู่โดยตลอดเวลาตามความเจริญก้าวหน้าของสังคมซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้
ได้รับอิทธิพลโดยตรงต่อการปฏิบัติตัวของมนุษย์ที่กระทำต่อสัตว์ การทารุณกรรมสัตว์ที่เกิดขึ้นในอดีตนั้นมิ
สาเหตุมาจากบุคคลในสังคมไม่ให้ความสนใจต่อพฤติกรรมการทารุณกรรมสัตว์แต่อย่างใด การทารุณกรรม
สัตว์จึงถูกมองว่าเป็นเรื่องธรรมดา ทั้งนี้ เพราะแนวคิดทางสังคมที่มองว่าสัตว์เป็นเหมือนสิ่งของที่ไม่มี
ความรู้สึกและมีขึ้นเพื่อประโยชน์ของมนุษย์เท่านั้น จึงเป็นเหตุให้ในบางครั้งสัตว์เหล่านี้อาจได้รับการ
ปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม หรือการกระทำอันเป็นการทารุณกรรมต่อสัตว์ ทำให้สัตว์ได้รับความทุกข์ทรมาน การ
ป้องกันการทารุณกรรมสัตว์และจัดสวัสดิภาพสัตว์จึงถือเป็นการคุ้มครองสิทธิในการมีชีวิตและเนื้อตัว
ร่างกายรวมถึงสุขอนามัยของสัตว์ เพื่อให้สัตว์สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข ดังนั้น จึงมีจำเป็นที่จะต้อง
มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสัตว์ ความสำคัญ รวมทั้งสภาพของการทารุณกรรมสัตว์ ทั้งนี้ เพื่อสร้างความ
ตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสัตว์ รวมทั้งการรับรู้ถึงความรับผิดชอบของมนุษย์ต่อสิ่งมีชีวิต
อื่น ตลอดจนความรับผิดชอบในสังคม โดยที่สัตว์เป็นสิ่งมีชีวิตชนิดหนึ่งที่จัดอยู่ในความหมายของ
สิ่งแวดล้อมประเภทหนึ่ง ซึ่งสัตว์นั้นมีความใกล้ชิดเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของมนุษย์มาอย่างยาวนาน
นับตั้งแต่อดีต และถือเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างสมดุลต่อระบบนิเวศวิทยาของ

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับขอบเขตของการบังคับใช้ข้อยกเว้น
ความผิดฐานทารุณกรรมสัตว์: ศึกษาเฉพาะกรณีกระบวนการเลี้ยงสัตว์ที่ใช้เป็นอาหาร โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ
รองศาสตราจารย์ ดร.พันธ์เทพ วิทิตอนันต์ และคณะกรรมการสอบ คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนทิชา ภักดีคง และผู้ช่วย-
ศาสตราจารย์ ดร.คนพร จิตต์จรุงเกียรติ .

²นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนภูมิภาค) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

โลกให้สามารถดำรงอยู่ได้ โดยสัตว์เป็นองค์ประกอบสำคัญของห่วงโซ่อาหารในฐานะเป็นผู้บริโภค ที่ทำให้เกิดการหมุนเวียนหรือการเคลื่อนย้ายของสารอาหารจากพืชไปสู่สิ่งมีชีวิตชนิดอื่นเป็นทอด ๆ เกิดเป็นวัฏจักรในระบบนิเวศ สัตว์จึงมีความสัมพันธ์และเกี่ยวพันกับทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ในลักษณะของการพึ่งพาหรือส่งผลต่อกันในหลายรูปแบบ มนุษย์เองก็มีความสัมพันธ์กับสัตว์เช่นเดียวกัน จนเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป ย่อมส่งผลต่อการนำสัตว์มาใช้เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาด้วยเช่นกัน ซึ่งในปัจจุบันมนุษย์ได้นำสัตว์มาใช้ประโยชน์มากมายหลากหลายประการมากยิ่งขึ้นตามความซับซ้อนทางเทคโนโลยีและวิวัฒนาการของมนุษย์ อาทิ การนำสัตว์เพื่อใช้ในการเลี้ยงเป็นเพื่อน การใช้สัตว์เพื่อบำบัดรักษาโรค หรือการใช้สัตว์เพื่อการทดลองทางวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ และทั้งนี้ ยังมีการนำสัตว์มาใช้ประโยชน์อีกมากมาย จึงอาจกล่าวได้ว่าสัตว์นั้นถือเป็นส่วนประกอบที่สำคัญประการหนึ่งของสิ่งแวดล้อมที่สมควรได้รับการปกป้อง ดูแล และคุ้มครองสัตว์ให้คงอยู่ต่อไป หากสัตว์สูญสิ้นในวันหนึ่งวันใดแล้ว การสูญสิ้นของสัตว์ย่อมจะส่งผลกระทบต่อดำรงชีวิตของมนุษย์อย่างแน่นอน

ปัจจุบันในหลาย ๆ ประเทศทั่วโลกได้มีการตรากฎหมายป้องกันการทารุณกรรมสัตว์ขึ้นมาบังคับใช้ โดยต่างยอมรับกันว่าสัตว์ย่อมมีสิทธิไม่ต่างจากมนุษย์ ซึ่งโดยพื้นฐานแล้วไม่ว่ามนุษย์หรือสัตว์ย่อมต่างจะต้องมีสัญชาตญาณในการเอาตัวรอด หรือมีความรักตัวกลัวตายทั้งสิ้น ดังนั้น พื้นฐานในการปฏิบัติต่อสัตว์ควรที่ต้องปฏิบัติด้วยความเป็นธรรม เนื่องจากมนุษย์นั้นเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีสติปัญญาในการใช้เหตุผลมากกว่าสัตว์ โดยแต่ละประเทศต่างมีการกำหนดข้อห้ามการทารุณกรรมสัตว์ในกรณีต่าง ๆ อันจะเป็นผลให้สัตว์ได้รับความเจ็บปวดทุกข์ทรมาน รวมไปถึงการคุ้มครองสัตว์ที่จะถูกฆ่าเพื่อบริโภค รัฐจึงมักจะกำหนดให้ผู้ฝ่าฝืนกระทำทารุณต่อสัตว์นั้นมีความผิดและต้องรับโทษทางอาญา อย่างไรก็ดี เมื่อการที่รัฐกำหนดให้ความผิดฐานทารุณกรรมสัตว์นั้นเป็นความผิดในทางอาญา เพราะฉะนั้น การบัญญัติกฎหมายที่มีโทษในทางอาญา

ถ้อยคำในกฎหมายจึงต้องมีความชัดเจน ด้วยเหตุผลนี้ กฎหมายป้องกันการทารุณกรรมสัตว์ของประเทศต่าง ๆ ต่างมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการคุ้มครองชีวิตและความเป็นอยู่ของสัตว์ แต่กฎหมายป้องกันการทารุณกรรมสัตว์ในหลายประเทศก็ได้มีการกำหนด “ข้อยกเว้นการทารุณกรรมสัตว์” ไว้ กล่าวคือ การกระทำที่โดยปกติแล้วเป็นการทารุณกรรมสัตว์ แต่กฎหมายยกเว้นไว้ยอมให้กระทำได้เป็นกรณีพิเศษโดยไม่มีความผิดตามกฎหมาย แต่ข้อยกเว้นดังกล่าวนี้เองอาจเป็นข้ออ้างให้มนุษย์ทารุณกรรมสัตว์ได้

โดยบทบัญญัติในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้มีการกำหนดบทนิยามคำว่า “การทารุณกรรม” หมายความว่า การกระทำหรืองดเว้นการกระทำใด ๆ ที่ทำให้สัตว์ได้รับความทุกข์ทรมานไม่ว่าทางร่างกายหรือจิตใจ ได้รับความเจ็บปวด ความเจ็บป่วย ทูพพลภาพ หรืออาจมีผลทำให้สัตว์นั้นตาย และให้หมายความรวมถึงการใช้สัตว์เพื่อการ สัตว์เจ็บป่วย สัตว์ชราหรือสัตว์ที่กำลังตั้งท้อง เพื่อแสวงหาประโยชน์ ใช้สัตว์ประกอบภารกิจ ใช้สัตว์ทำงานจนเกินสมควรหรือใช้ให้ทำงานอันไม่สมควร เพราะเหตุที่สัตว์นั้นเจ็บป่วย ชราหรืออ่อนอายุ การกำหนดบทนิยามดังกล่าวนี้เป็นการกำหนดความหมายอย่างกว้าง หากมีกรณีพิพาทเกิดขึ้นก็จะต้องอาศัยการตีความ ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาการตีความในภายหลังได้ ซึ่งเดิมนี้ไม่

ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ ประชาชน หรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องก็ขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องของการป้องกันการทารุณกรรมสัตว์อยู่แล้ว เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวจึงควรมีการกำหนดถึงลักษณะของการทารุณกรรมสัตว์ให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

และในขณะเดียวกัน พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ของประเทศไทยก็ได้มีการกำหนดข้อยกเว้นในการทารุณกรรมสัตว์ไว้ว่า “การกระทำที่ไม่ถือว่าเป็นการทารุณกรรมสัตว์” กล่าวคือ การกระทำใด ๆ นั้นไม่เป็นการทารุณกรรมสัตว์เลยและเป็นเหตุยกเว้นความผิดที่ทำให้ผู้กระทำมีอำนาจกระทำสิ่งดังกล่าวได้โดยชอบด้วยกฎหมาย แต่กลับไม่ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการ ทำให้การกระทำดังกล่าวจึงเป็นช่องทางทำให้เกิดการทารุณกรรมสัตว์ภายใต้การกระทำดังกล่าวได้ ทั้งบทกำหนดโทษ ในมาตรา 31 ที่บัญญัติว่า “ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 20 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปีหรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” นั้น ยังขาดการบัญญัติอัตราโทษที่เหมาะสมตามความร้ายแรงและลักษณะของบุคคลผู้กระทำความผิดฐานทารุณกรรมสัตว์

จากการศึกษาทำให้ทราบว่ามาตรการทางกฎหมายในการป้องกันการทารุณกรรมสัตว์และการจัดสวัสดิภาพสัตว์ตามพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ยังมีความไม่ชัดเจน ไม่ครอบคลุมด้วยกันหลายประการ ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังต่อไปนี้

ประเด็นปัญหาที่ 1 ปัญหาเกี่ยวกับลักษณะการกระทำอันเป็นการทารุณกรรมสัตว์ ตามพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ได้กำหนดความผิดฐานทารุณกรรมสัตว์โดยไม่มีเหตุอันสมควรไว้ในมาตรา 20 แต่เนื่องจากบทบัญญัติมาตรา 20 นั้น ไม่ได้มีการกำหนดว่าการกระทำอย่างไรบ้างที่ถือว่าเป็นการกระทำที่ทารุณกรรมสัตว์ จึงต้องย้อนกลับไปดูคำนิยามในมาตรา 3 ซึ่งในมาตรา 3 นั้นเพียงแต่บัญญัติคำนิยามคำว่า “การทารุณกรรม” ไว้ว่า “การทารุณกรรม” หมายความว่า การกระทำหรือละเว้นการกระทำใด ๆ ที่ทำให้สัตว์ได้รับความทุกข์ทรมานไม่ว่าทางร่างกายหรือจิตใจ ได้รับความเจ็บปวด ความเจ็บป่วย ทุพพลภาพ หรืออาจมีผลทำให้สัตว์นั้นตาย และให้หมายความรวมถึงการใช้สัตว์พิการ สัตว์เจ็บป่วย ทุพพลภาพ หรือสัตว์ที่กำลังตั้งท้องเพื่อแสวงหาประโยชน์ ใช้สัตว์ประกอบเกมกึ่งใช้สัตว์ทำงานเกินสมควรหรือใช้ให้ทำงานอันไม่สมควรเพราะเหตุที่สัตว์นั้นเจ็บป่วย ชรา หรืออ่อนอายุ ซึ่งการกำหนดนิยามดังกล่าวเป็นการบัญญัติกฎหมายที่มีลักษณะของการให้ความหมายอย่างกว้าง ซึ่งต้องอาศัยการตีความจากผู้บังคับใช้กฎหมายซึ่งยังขาดความรู้ความเข้าใจในความผิดฐานดังกล่าว ดังนั้นหากผู้บังคับใช้กฎหมายตีความคำว่า “การทารุณกรรม” ผิดพลาดไปจากความหมายที่แท้จริงแล้ว คำพิพากษาย่อมส่งผลกระทบต่อตัวจำเลยเป็นอย่างยิ่ง เพราะความผิดสำหรับการกระทำทารุณกรรมสัตว์โดยไม่มีเหตุอันสมควรนั้น เป็นความผิดอันยอมความไม่ได้ และหากจำเลยถูกพิพากษาให้ลงโทษจำคุกย่อมส่งผลกระทบต่ออิสรภาพในการดำเนินชีวิต เพราะฉะนั้น เมื่อมีการบัญญัติกฎหมายที่มีโทษทางอาญาที่มีถ้อยคำกำกวม ไม่ชัดเจน โดยต้องอาศัยการตีความจากผู้บังคับใช้กฎหมาย หากเกิดปัญหาในการตีความคำว่า “การทารุณกรรม” ที่คลาดเคลื่อนไปซึ่งนอกจากจะกระทบต่อหลักประกันในทางกฎหมายอาญาแล้ว ยังก่อให้เกิดความสับสนและเข้าใจผิดในทางปฏิบัติแก่ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดูแลสัตว์ ดังนั้น เพื่อให้เป็นกรอบความชัดเจน

ต่อการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป จึงควรที่จะมีการกำหนดหลักเกณฑ์ลักษณะของการกระทำที่เป็นการทารุณกรรมอันเป็นแนวทางในการพิจารณาเกี่ยวกับการกระทำที่เป็นการทารุณกรรมสัตว์

ประเด็นปัญหาที่ 2 ปัญหาเกี่ยวกับการกระทำที่ได้รับการยกเว้นตามกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 มาตรา 21 ได้กำหนดข้อยกเว้นการกระทำที่ไม่ถือว่าเป็นการทารุณกรรมสัตว์เอาไว้ คือกรณีของมาตรา 21 (1) “การฆ่าสัตว์เพื่อใช้เป็นอาหาร ทั้งนี้ เฉพาะสัตว์เลี้ยงที่ใช้เป็นอาหาร” ซึ่งในทางข้อเท็จจริงนั้น กลับพบว่ามีการกระบวนกรเพื่อให้ได้มาซึ่งอาหารบางเมนูนั้นมีการกระทำที่เป็นการทารุณโหดร้ายต่อสัตว์ โดยตัวอย่างของการของการทารุณกรรมสัตว์ในแง่กระบวนกรเลี้ยงที่เห็นได้ทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทย เช่น กระบวนกรก่อนนำมาทำอาหารได้แก่ กระบวนกรเลี้ยงที่เป็นการทารุณกรรมสัตว์ ซึ่งมีตัวอย่างให้เห็นทั้งของต่างประเทศและตัวอย่างในประเทศไทยเองก็ตาม โดยตัวอย่างของการของการทารุณกรรมสัตว์ในแง่กระบวนกรเลี้ยงที่เห็นได้ในต่างประเทศ เช่น การเลี้ยงเปิดหรือห่านเพื่อนำมาทำฟัวกราส์ ซึ่งตับเปิดหรือห่านที่ได้จะมีขนาดที่โตกว่าปกติ เนื่องมาจากการบังคับให้สัตว์กินอาหารในปริมาณมากกว่าปกติวันละหลาย ๆ ครั้งด้วยการนำท่อเหล็กที่มีความยาวประมาณ 30 เซนติเมตร สอดลงไปในคอของเปิดหรือห่าน จากนั้นก็จะทำการฉีดปริมาณอาหารจำนวนมากลงไปโดยใช้เวลาไม่กี่วินาที เพื่อให้ตับของสัตว์เกิดภาวะไขมันพอกตับและโตขึ้นกว่าปกติประมาณ 10 เท่า เมื่อตับของสัตว์โตกว่าปกติและอุดมไปด้วยไขมันดังกล่าวนี้เองจะส่งผลทำให้สัตว์บางตัวทรงตัวไม่ได้ ซึมเศร้า เกิดความเครียดเนื่องจากถูกขังอยู่ในกรงที่แคบ จนแทบจะไม่สามารถขยับปีกได้ หรือการเลี้ยงลูกวัวเพื่อทำเนื้อลูกวัว โดยการขังอยู่ในกรงที่แคบ ทำให้ลูกวัวไม่ได้ออกกำลังกาย ซึ่งจะทำให้เนื้อเต็มไปด้วยไขมันอ่อนที่เชื่อว่ามีรสชาติ ต่อมาก็จะถูกนำไปฆ่าเพื่อการบริโภคเมื่ออายุได้ 5 เดือน

กระบวนกรในการเลี้ยง สำหรับประเทศไทยที่พบว่า เป็นการทารุณกรรมสัตว์ ได้แก่ เมนูไก่หลุมหรือไก่กะทิ ที่เป็นเมนูโบราณที่เข้าข่ายเป็นการทารุณกรรมสัตว์ โดยมีกรรมวิธีในการทำคือ จะต้องนำไก่ฝังลงไปหลุมทรายทั้งตัวเพื่อที่จะให้ไก่ไม่สามารถขยับตัวไปไหนได้ ให้เหลือแค่ส่วนคอที่โผล่พ้นขึ้นมา และไก่จะอ้าปากเพื่อระบายความร้อน จากนั้นก็จะกรอกน้ำกะทิสดให้ไก่กินไปเรื่อย ๆ โดยใช้เวลาประมาณ 2-3 สัปดาห์ จนไก่ก็จะร่วง เนื้อนุ่มแดง พอได้ที่แล้วจากนั้นก็ทำการขุดไก่ออกมาจากทรายแล้วนำไปปรุงอาหารต่อ โดยเชื่อกันว่าวิธีการดังกล่าวจะทำให้เนื้อไก่นุ่ม หอม หวาน มันจากกะทิ นอกจากนี้ยังมีเมนูไก่กระบอกที่นำลูกไก่ใส่ลงไปในกระบอกไม้ไผ่ทำให้ลูกไก่ตัวยาว กระดูกอ่อนเมื่อได้เวลาที่เหมาะสมก็จะนำมาอย่างกินสด ๆ เป็นต้น จึงมีข้อที่น่าพิจารณาว่า กระบวนกรเลี้ยงอันมีลักษณะทารุณกรรมสัตว์ ถือเป็นทารุณกรรมสัตว์ด้วยหรือไม่ เมื่อกล่าวถึงกลไกทางกฎหมายที่มีโทษทางอาญานั้น สมควรจะต้องตีความโดยเคร่งครัด จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 มาตรา 21 ได้บัญญัติให้การฆ่าสัตว์ที่ถูกเลี้ยงไว้เป็นอาหารเป็นบทยกเว้นความผิดฐานทารุณกรรมสัตว์ แต่เมื่อพิจารณาเบื้องต้นกฎหมายฉบับนี้บัญญัติขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การคุ้มครองสัตว์จากการถูกทารุณกรรม ดังนั้น สัตว์บางชนิดที่ถูกเลี้ยงไว้ แม้เพื่อใช้เป็นอาหารก็ตาม แต่ก็สมควรที่จะได้รับการคุ้มครองจากการ

ทารุณกรรมนับตั้งแต่กระบวนการเลี้ยงสัตว์ จึงควรทำการศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงให้เป็นไปตามเจตนารมณ์และมีประสิทธิภาพต่อไป

ประเด็นปัญหาที่ 3 ปัญหาเกี่ยวกับอัตราโทษและมาตรการลงโทษที่เหมาะสม ซึ่งปัญหาเกี่ยวกับอัตราโทษและมาตรการลงโทษที่เหมาะสมและสอดคล้องกับลักษณะความผิดที่เกิดขึ้นจากการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมาย เช่น กรณีการกำหนดอัตราโทษในความผิดฐานทารุณกรรมสัตว์ตามพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ได้กำหนดอัตราโทษของความผิดฐานทารุณกรรมไว้ในมาตรา 31 ซึ่งไม่ว่าจะมีความร้ายแรงของการกระทำความผิดอย่างไรก็ต้องรับผิดตามอัตราโทษที่เท่ากัน เช่น กรณีที่บุคคลหนึ่งได้กระทำการทารุณกรรมสัตว์โดยการทุบตีสัตว์เพียง 1 ครั้ง อันทำให้สัตว์ได้รับบาดเจ็บและเกิดแผลทางร่างกายกับอีกบุคคลหนึ่งที่ได้กระทำการทารุณกรรมสัตว์ด้วยวิธีการเผาสัตว์ทั้งเป็นจนทำให้สัตว์ได้รับอันตรายถึงแก่ชีวิต ซึ่งทั้งสองกรณีจะจัดอยู่ในความผิดฐานทารุณกรรมสัตว์ตามมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 อันมีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งการกำหนดอัตราโทษของผู้กระทำทั้งสองกรณีตามพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ให้ต้องรับผิดในฐานอัตราโทษเดียวกันไม่ว่าจะเป็นการกระทำที่มีความร้ายแรงเพียงใดก็ตาม ก็จะต้องรับผิดในระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ เฉกเช่นเดียวกัน ซึ่งหากเปลี่ยนข้อเท็จจริงจากผู้ถูกกระทำที่เป็นสัตว์เปลี่ยนเป็นมนุษย์จะเห็นได้ว่าการกระทำในกรณีแรกผู้กระทำผิดจะมีความผิดฐานทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจตามมาตรา 295 ของประมวลกฎหมายอาญา อันจะต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี ปรับไม่เกิน 4,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ส่วนการกระทำที่สองจะมีความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยโหดร้ายทารุณ หรือฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อน ตามมาตรา 289 (4)

(5) อันต้องระวางโทษถึงประหารชีวิต เป็นต้น จากกรณีตัวอย่างข้างต้นนั้น จึงเห็นได้ว่าการกำหนดโทษในความผิดฐานทารุณกรรมสัตว์เป็นการกำหนดอัตราโทษที่ไม่ได้สัดส่วนและสมเหตุสมผลกับความร้ายแรงของความผิดที่ผู้กระทำนั้นได้กระทำความผิดก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อตัวผู้กระทำความผิดและส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายได้ในที่สุด

จากการศึกษาค้นคว้าขอบเขตของการบังคับใช้ข้อยกเว้นความผิดฐานทารุณกรรมสัตว์ โดยทำการศึกษาเฉพาะกรณีกระบวนการเลี้ยงสัตว์ที่ใช้เป็นอาหารตามพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ผู้ศึกษาเห็นควรมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับลักษณะการกระทำอันเป็นการทารุณกรรมสัตว์ ผู้ศึกษาเห็นควรมีข้อเสนอแนะคือ ควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในมาตรา 20 โดยให้มีการบัญญัติลักษณะของการกระทำความผิดที่เป็นการทารุณกรรมสัตว์ลงไปในแต่ละอนุมาตราเพื่อให้เกิดความชัดเจน โดยมีข้อความดังต่อไปนี้

“มาตรา 20 บุคคลใดที่มีลักษณะของการกระทำความผิดต่อไปนี้ เป็นการกระทำความผิดฐานทารุณกรรมสัตว์โดยไม่มีเหตุอันสมควร (1) กระทำต่อร่างกายสัตว์โดยไม่จำเป็น ทุบตี เตะ ใช้งานเกินกำลัง

ทรมานให้เจ็บปวด หรือทำให้หวาดกลัวต่อสัตว์อย่างโหดร้าย (2) ใช้สัตว์เป็นพาหนะขนส่งสิ่งของหรือคน โดยการใช้งานหนักเกินสมควร อันเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวด หรือได้รับความทุกข์ทรมานโดยไม่จำเป็น (3) ทำให้สัตว์พิการในลักษณะใด ๆ รวมถึงการตัดหู การตัดหาง การเอาเขี้ยวออก โดยไม่มีเหตุอันสมควร (4) วางยาหรือให้สารพิษที่เป็นอันตรายต่อสัตว์ เพื่อวัตถุประสงค์ในการฆ่า หรือได้มาซึ่งผลิตภัณฑ์ หรือการจับสัตว์ (5) ฆ่าสัตว์ด้วยวิธีการโหดร้ายทารุณ ผิดมนุษย หรือฆ่าโดยต้องการทำให้สัตว์เจ็บปวดและตายอย่างช้า ๆ (6) แยกชิ้นส่วนของสัตว์ที่ยังมีชีวิตอยู่ ด้วยวิธีการที่ทำให้สัตว์ได้รับความเจ็บปวด และความทุกข์ทรมาน เพื่อให้ได้ขนหรือน้ำมันหรือผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ของสัตว์ (7) ประมาทเลินเล่อเป็นเหตุให้สัตว์เป็นโรค พิการ หรือบาดเจ็บจนถึงแก่ความตายในสถานที่ใด ๆ

(8) ฆ่าสัตว์ที่ยังมีชีวิตอยู่ ซึ่งได้กระทำไปเพราะความเชื่อทางศาสนา ไสยศาสตร์ อันเป็นผลให้สัตว์ได้รับความเจ็บปวดและความทุกข์ทรมาน (9) ใช้งานสัตว์อ่อนอายุ สัตว์เจ็บป่วย สัตว์ชรา หรือใช้ประโยชน์จากสัตว์โดยเกินความจำเป็นและไม่เหมาะสมต่อร่างกาย ชนิด หรือประเภทของสัตว์ (10) เลี้ยงหรือกักขังสัตว์ให้อยู่ในที่แคบแออัด ผูกมัดหรือกักขังสัตว์ไว้นานจนเกินไป จนทำให้สัตว์ได้รับความทุกข์ทรมานบาดเจ็บหรือตาย (11) ฝึกสัตว์จนสัตว์ได้รับความเจ็บปวด เจ็บป่วย หรือตาย (12) มิให้อาหาร น้ำ และที่อยู่อาศัยที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของสัตว์ จนทำให้สัตว์ต้องอยู่อย่างอดอยากหรือทรมาน (13) กรณีสัตว์เจ็บป่วย เจ้าของหรือผู้ดูแลไม่ดูแลรักษาสัตว์ที่ตนเลี้ยงไว้ หรือไม่ให้เข้ารับการรักษายาบาลกับสัตวแพทย์ อันมีผลทำให้สัตว์มีความเป็นอยู่ที่ทรมาน (14) คุกคาม ข่มเหงสัตว์ จนทำให้เกิดความเครียด วิตกกังวล หรือทำให้กลัวตลอดเวลา (15) กระทำทรมานต่อสัตว์ในลักษณะอื่นใดนอกเหนือจากที่กล่าวข้างต้น เป็นเหตุให้สัตว์ได้รับความเจ็บปวดอย่างแสนสาหัส ไม่ว่าทางร่างกายหรือจิตใจ (16) ผู้ใดสนับสนุน ส่งเสริม หรือมีส่วนร่วมในลักษณะเป็นการรวมกลุ่มกระทำการทารุณกรรมสัตว์”

2. ปัญหาเกี่ยวกับการกระทำที่ได้รับการยกเว้นตามกฎหมาย ผู้ศึกษาเห็นควรมีข้อเสนอแนะ คือ ควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในมาตรา 21 เนื่องจากกฎหมายยกเว้นให้การฆ่าสัตว์ที่ใช้เป็นอาหารนั้นไม่เป็นความผิด แต่กระบวนกรเลี้ยงไม่ใช่ขั้นตอนหรือวิธีการฆ่า หากเป็นการเลี้ยงที่เข้าลักษณะเป็นการทารุณกรรมแล้ว กรณีเช่นนี้กฎหมายจะยกเว้นความผิดด้วยหรือไม่ เพื่อให้กฎหมายมีความชัดเจนและเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพตามเจตนารมณ์นั้นจึงต้องพิจารณาจากความมุ่งหมายของกฎหมายฉบับนั้น ๆ ในกรณีตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ มีความมุ่งหมายที่จะคุ้มครองสัตว์มิให้ถูกกระทำการทารุณกรรมเป็นสำคัญ โดยมีข้อความดังต่อไปนี้

“มาตรา 21 การกระทำความผิดต่อไปนี้ ไม่ถือว่าเป็นการทารุณกรรมสัตว์ตามมาตรา 20 (1) การฆ่าสัตว์เพื่อใช้เป็นอาหาร ทั้งนี้เฉพาะ สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นอาหาร

วรรคสอง การฆ่าสัตว์เพื่อใช้เป็นอาหารต้องเป็นการฆ่าอย่างมีมนุษยธรรม โดยการทำให้สัตว์สลบก่อนการฆ่า เพื่อให้สัตว์ปราศจากความทุกข์ทรมานหรือความเจ็บปวดทางกายก่อนทำการฆ่า และเลือกวิธีการฆ่าสัตว์ให้เหมาะสมกับชนิดของสัตว์” และผู้เขียนขอเสนอให้รัฐมนตรีออกเป็นประกาศกำหนดให้ลักษณะดังต่อไปนี้เป็นการทารุณกรรมสัตว์ “กระบวนกรเลี้ยงสัตว์ที่ใช้เป็นอาหาร โดยการบังคับให้สัตว์

กินอาหารด้วยวิธีการใด ๆ การเลี้ยงสัตว์ในที่คับแคบ ซึ่งผิดไปจากธรรมชาติของสัตว์หรือการเลี้ยงที่ส่งผลทำให้สัตว์เกิดความเจ็บป่วย ได้รับความเจ็บปวด หรือทรมาน ทุพพลภาพ หรือเสียชีวิต เป็นการทารุณกรรมสัตว์”

3. ปัญหาเกี่ยวกับอัตราโทษและมาตรการลงโทษที่เหมาะสม ผู้ศึกษาเห็นควรมีข้อเสนอแนะ คือ ควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในมาตรา 31 โดยกำหนดฐานความผิดของการกระทำความผิดในฐานทารุณกรรมสัตว์ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นในแต่ละฐานความผิด และเพิ่มรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะของการกระทำความผิดให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น โดยบัญญัติเพิ่มเติมควบคู่ไปกับการเพิ่มเติมอัตราโทษทั้งในด้านโทษปรับและโทษจำคุกตามความร้ายแรงและลักษณะของการกระทำ โดยมีข้อความดังต่อไปนี้

“มาตรา 31 ผู้ใดกระทำการทารุณกรรมสัตว์ซึ่งก่อให้เกิด

(1) สัตว์ถึงแก่ความตาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน.....ปี ปรับไม่เกิน.....บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (2) สัตว์ได้รับบาดเจ็บสาหัสหรือการสูญเสียความสามารถในการดำรงชีวิตของตนเอง และจำเป็นต้องมีการแทรกแซงของมนุษย์เพื่อรักษาชีวิตของสัตว์ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน.....ปี ปรับไม่เกิน.....บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (3) สัตว์ได้รับบาดเจ็บทางร่างกาย แต่ไม่ถึงแก่ความตาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน.....ปี ปรับไม่เกิน.....บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (4) หรือเป็นการกระทำการทารุณกรรมสัตว์ไม่ว่าจะเป็นกรณีประการใด หรือผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อสัตว์จะเป็นประการใดก็ตาม หากผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดเป็นกลุ่ม การกระทำความผิดจากผู้ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์ หรือการกระทำความผิดจากเจ้าหน้าที่หรือลูกจ้างของรัฐ และการกระทำความผิดที่ทารุณกรรมสัตว์ตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไป ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน.....ปี ปรับไม่เกิน.....บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

เอกสารอ้างอิง

- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: จีรรัชการพิมพ์, 2546.
- คณิต ณ นคร. กฎหมายอาญาภาคทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2560.
- จิตติ ดิงศภัทย์. กฎหมายอาญาภาค 2 ตอน 2 และภาค 3. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: จีรรัชการพิมพ์, 2545.
- ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาคทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 24. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2565.
- _____. คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาคความผิดและลหุโทษ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2549.
- _____. คำอธิบายกฎหมายอาญาภาคความผิดลหุโทษ. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2554.
- _____. คำอธิบายกฎหมายอาญาภาคความผิดและลหุโทษ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2560.

บุญเทียน แสงเทียน. กฎหมายอาญา 3 ภาคความผิดลหุโทษ แนวประยุกต์. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: วิทยพัฒน์, 2543.

ศิริชนก วิริยเกื้อกุล. การคุ้มครองลัทธิร้ายด้านสิทธิสังคมตามธรรมชาติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน
เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2561.

สหัส สิงหะวิริยะ. รวบรวมบทความเกี่ยวกับสาระทางกฎหมาย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2548.

อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. ทฤษฎีอาญา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2552.

อรรถพล ใหญ่สว่าง. องค์ประกอบความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา, เอกสารประกอบการสอน รหัสวิชา
LAW1508 รายวิชากฎหมายอาญา 2. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2560.

อัญชลี ราตรี. การใช้ดุลพินิจกำหนดโทษทางอาญา. หลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง รุ่นที่ 18
วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, 2555.